

Zrcalo ruske stvarnosti iz 30-tih godina: »Zlatno tele« na pozornici Dramskog kazališta »Gavella«

KAZALIŠNA PUSTOLOVINA OSTAPA BENDERA

Dramsko kazalište »Gavella« / Uz premijeru predstave »Zlatno tele« radene po romanu Iljfa i Petrova, u režiji Krešimira Dolenčića / U usporenom ritmu nižu se prizori avanturističke potrage bliski dramaturgiji stripa i linearnim prikazima pomaknute realnosti

DUBRAVKA VRGOČ

Jedan od najglasovitijih varalica suvremene svjetske književnosti, »veliki kombinator« Ostap Bender prošao je pozornicom Dramskog kazališta »Gavella« u uprizorenju »Zlatnog teleta« premijerno izvedenog u subotu na večer. U dramaturgiji humoristično-satiričnog romana književnika Evgenija Petrova i Ilje Iljfa koji su ocrtili rusku stvarnost iz 30-ih godina ovog stoljeća dvosmislenim rukopisom komičnoapsurdnog iskaza, Borisa Svrtnan i Magdalena Lupi slijedili su osnovne motive zabilježene u predlošku, uspostavljajući scensku cjelinu pomoću fragmentalne strukture montažom prizora što ne nudi nova značenja i odnose, već u naznakama zadržava narativni postupak Iljfa-Petrovljeva romana.

Prateći potragu Ostapa Bendera i njegove družine za knjigovodnom i potajnim milijunašem Aleksandrom Ivanovičem Korejkom tijekom trosatne predstave gledatelji svjedoče o pomaknutoj realnosti svijeta u kojem se ponajbolje snalaze kradljivci, varalice, lažni predsjednici poduzeća... Sa sjećanjem na Alana Forda njih je redatelj Krešimir Dolenčić predstavio po načelima stripovske dramaturgije, u grotesknim naznakama, na pozadini

koja iscrtava granice svoje plošnosti. Odmogla mu je disperzivnost narativne forme koja je odgadala dramatičnost zbivanja, ne uspijevajući posve jedan govor prevesti u drugi i pripisati mu intenciju cjelovitog sklopa kao i usporeni ritam koji je podcrtavao izostanak dramskih napona. U takvim rascjepima zagubljene su i neke izrazitije smjernice u namjeri iščitavanja hrvatskih recentnih zbivanja pomoću slika iz romana Evgenija Petrova i Ilje Iljfa.

U svom redateljskom pristupu Krešimir Dolenčić priklonio se različitim postupcima od ironijskih odnaka, kabaretskih izvoda, grotesknih komentara, do citata, izrazite stilizacije i sveopće teatralizacije koja vodi do zavodljivih spojeva poetičnosti i apsurdna. Stoga se u »Zlatnom teletu« mogu prepoznati i nostalgični tonovi što obnavljaju sjećanja na doba romantičnih lažljivaca i asketskih kradljivaca, ali i scene izvedene iz nacrti koji bi izravno trebalo upućivati na ovaj prostor i naše vrijeme. Dopadljivi kostimi Ane Savić-Gecan koji prate izvore Dolenčićeve predstave, nenametljiva scenografija Dragutina Broza s transparentima, sa stablama i efektom konstrukcijom kuće u jednom epizodnom prizoru te odlična glazba Matije Dedića nadahnutu vremenom iz romana,

upotpunjuju koncept redateljeva sažimanja, poigravanja, usporavanja, prelaženja granica i vraćanja.

Vizualno i glumački najefektnija bila je, u najnovijoj predstavi Dramskog kazališta »Gavella«, družina Ostapa Bendera. Predvodio ju je Boris Svrtnan u ulogu kraljevića prevaranta, s lakoćom velikih gesti i patetičnih monologa. Sijan Filip Šovagović predstavio je u uluku od scenskog realizma do karikature Šuru Balaganova, a slijedili su ga u duhu alanfordovskog senzibiliteta efektnim interpretacijama Slavko Brankov kao prekršitelj konvencije prava djece poručnika Šmita i kradljivac gusaka Panikovski te Siniša Ružić u ulogu Adama Kazimirovića Kozljevića, poštenog osnivača automobilizma u Arbatovu. Na drugoj strani, Sreten Mokrović suspregnutog glasa i gesti odlično je predstavio milijunaša Kojreka, sugestivnom igrom iz drugog plana koja prikrijujući naglašava motive prijestupa. U epizodnim ulogama ozačje pomaknute stvarnosti s komičnim naznakama predstavili su Predrag Vušović, Dražen Kühn, Enes Vejzović, Janko Rakoš, Ivana Bolanča, Robert Ugrina, Sven Šestak i Dragoljub Lazarov, dok se u interpretaciji Edite Majić i Jelene Miholjević prepoznavała sjetna o kojoj možda ponajbolje svjedoče ruska literatura.

OTIMAČ TUĐIH ŽIVOTA

50. međunarodni filmski festival u Berlinu / U službenom programu prikazan mračan, intrigantan film »Talentirani gospodin Ripley« Anthonyja Minghelle s Mattom Damonom u glavnoj ulozi

BERLIN, 14. veljače (Od Vjesnikove posebne izjaviteljice) – U životu svakog čovjeka ponekad se pojavi želja za promjenom identiteta, pobuda da bude netko drugi, pametniji, ljepši, bogatiji. Upravo takve sklonosti, ali u mračnijem obliku, iskoristila je Patricia Highsmith u svom glasovitom romanu »Talentirani gospodin Ripley«, radnja kojeg je smještena u Italiju pedesetih godina. Roman govori o mladom Amerikancu Tomu Ripleyju koji, ne birajući sredstva, pokušava naći identitet, biti bogat i voljen, u ime čega ubija, insinuiru, laže i doslovno otima tuđe živote preuzimajući tuđi stil i način življenja. Zanimljivo je koliko je Patricia Highsmith, inače američka književnica, uvijek imala više zagovornika među europskim redateljima koji su nalazili pravi put i način iščitavanja njezinih zgusnutih dijaloga i teških zapleta, u kojima dominiraju brutalnost i amoralnost društva kojem je pripadala.

Već njezin prvi roman »Stranac u vlaku« (1950.), godinu dana nakon objavlivanja postao je jedno od klasičnih djela filmske umjetnosti zahvaljujući Alfredu Hitchcocku. »Talentirani gospodin Ripley« izišao je 1955., kao prva od pet knjiga o Tomu Ripleyju, dok je prva filmska verzija snimljena u Francuskoj još 1960. pod nazivom »Ljubica to podne« i u verziji Renea Clementa. Godine 1977. Wim Wenders je snimio film »Američki prijatelj« u kojem se poslužio tematikom treće knjige iz serije Ripleyjevih igara. Anthony Minghella je ipak otišao najdalje. On je preuzeo osnovnu ideju i lik iz romana Patricie Highsmith, ali je promijenio sadržaj i karakteristike glavnog junaka pokušavajući opravdati njegove postupke, tumačeći ih kao očajničku potrebu čovjeka za ljubavlju i pažnjom.

Njegov Tom je dobar dečko, čak simpatičan i zato opasniji, prepoznatljiv prototip beskrupuloznosti naših dana, psihopata naših dana, privlačan, zavodljiv i davolski spretan mešetar s tuđim slabostima. Kao da je ubojica iz prijekne potrebe, psihopat ne svojom krivnjom. Matt Damon likom je dobro poslužio za tumačenje glavnog junaka s osmijehom naivca i očima lukavca, no glumački to je ipak bio pretežak zadatak što ga Damon nije mogao dokraja zahvatiti, ostao je tek u očekivanim stereotipima. Upravo kao i njegovi par-

tneri Jude Law Gwyneth Paltrow, dok je Cate Blanchett impresivno odigrala malu ulogu, jedina prodirući svojim izuzetnim talentom u onu magičnu mističnu romana Patricie Highsmith kojomu je Minghellina vizualnost dala dodatnu snagu.

U službenom programu prikazan je francuski film »Vodene kapi na užarenom kamenju« koji je scenarist i redatelj Francois Ozon napravio po dosad neizvedenu kazališnom komadu što ga je Rainer Werner Fassbinder napisao s 19 godina. U njemu govori o vatrenoj romansi između biznismena Leopolda i mladog neiskusnog Franza, u kojoj se isprepleću strast, nesigurnost, ljubomora i manipulacija, a sve s puno cinizma i neopтереčnosti bilo kakvim moralnim zabranama. Drama, ili komedija, dostiže vrhunac kada se u nju upleću dvije žene, njihove bivše djevojke. Oslobođen kompleksa, Ozon otvorno

reno provocira s temom slobodne ljubavi koja je u toj svojoj slobodi neslobodna i dvolična. Njegov junak čita Heineovu pjesmu u originalu, na njemačkom, potencirajući patetičnu situaciju, a jedna od glumica je glasovita zvijezda nezavisnih filmova Anna Thomson.

Dakle, dovoljno za oduševljenje jednog dijela publike koja nije krila zadovoljstvo ovim filmom, nasuprot onima drugima, konzervativnijima, kojima se sve činilo nepotrežno isforsirano. Istina je, kao i uvijek, negdje na sredini. Film je vrijedan već po tome što je izazvao polemike i razbudilo pomalo uspavanu festivalsku atmosferu. Uostalom, na festivalu do sada nije bilo riječi o filmovima, nego samo o »zvijezdama« koje su stizale u Berlin, bez obzira koje (bez)vrijednosti one predstavljale.

BRANKA SÖMEN

Prototip beskrupuloznosti naših dana: »Talentirani gospodin Ripley«

HOĆE LI ZAGREBAČKI KIT PONOVRNO ZAPLIVATI?

Galerija »Idealni grad« / U okviru popularne akcije »Zagreb dok ga još nije bilo« otvorena izložba »Pomozite da Mesocetus Agrami ponovno zapliva« /Autori izložbe pozivaju građane da im pomognu u postavljanju odljevka zagrebačkog kita na Sutinskim vrelima

ZAGREB, 14. veljače – Hoće li zagrebački kit – Mesocetus Agrami, što je već u stručnoj literaturi proslavio Zagreb kao jedini kontinentalni grad koji ima svog kita, ponovno zaplaviti nad potokom kod Sutinskih Vrela? Odgovor pruža intrigantna izložba Željka Kovačića, Nenada Jandrića i Zorana Gregla »Pomozite da Mesocetus Agrami ponovno zapliva« što je u petak otvorena u galeriji »Idealni grad« u Gajnicama. Izložene su kopije ostataka šest metara dugoga mladunca kita čiji su ostaci stari 11 – 13 milijuna godina pronađeni krajem 19. stoljeća u blizini ruševina Susjedgrada. Repliku kita od poliesterske smole autori izložbe, uz financijsku pomoć zainteresiranih sponzora (»dobrih Zagrepčanaca«), žele postaviti na mjestu kitova nalazišta, a to je potok kod Sutinskih vrela. Krupa je to i »najveći financijski zaloga« njihove plemenite desetogodišnje akcije »Zagreb dok ga još nije bilo« – prije 1094. godine, kojom su na mjestima originalnih nalazišta vrijedne arheološke i paleontološke građe postavili vjerodostojne replike čime su oživjeli drevne civilizacije i kulturne tragove Zagreba.

U šest slučajeva na lokalitetima su postavljene kopije. Riječ je o kameonom nadgrobnom spomeniku Rimljanina Poncija u Kerestincu, glavi Rimljanina u Petrinjskoj ulici, kosti kuka vunašteg mamuta u Frankopanskoj (kazalište Gavella), kipiću rimskoga boga Jupitera u Banjavčicevoj ulici, nadgrobnom spomeniku Rimljanke Akonije Salvije na Kaptolskoj kuli i kruništu rimske stele na Bukovcu. Pločama je pak obilježeno negdašnje postojanje rimskoga naselja s nekropolom i strohrvatskog groblja na Župnoj crkvi u Stjenjcuve dva antička paljevinska groba na križanju Savske i Vukovarske (pivnica Medvedgrad).

Da su Zagrepčani sjajno prihvatili tu akciju, svjedoči podatak da je trg na kojem je postavljena vjerna replika rismkodobnog spomenika u Kerestincu imenovan Rimskim trgov, dok je mala scena kazališta Gavella prozvana »Mamut scena«. Za tu su plemenitu akciju Kovačić, Gregl i Jandrić nagrađeni prvom nagradom na 26. zagrebačkom salonu u okviru sekcije »Prijedlog«. Ostaci mladunca kita, kako nam je pojasnio Nenad Jandrić, krajem proteklog stoljeća pronađeni su u susjedgradskim laporima. Ostake kitova i dupina skupio je poznati hrvatski prirodoslovac, književnik i ilirac Ljudevit Vukotinović. Ne znajući točno o čemu je riječ, jedan je nalaz opisao kao »go-

lemo neko hrbište za koje čovjek ne zna da li pripada sisavcu ili salamandru«. Upravo je te ostatke kustos u Prirodoslovnom muzeju Gjurjo Pilar ustupio na proučavanje profesor u van Benedenu iz Belgije, najpoznatijem ondašnjem stručnjaku za kitove. Beneden je ustvrdio da je riječ o posve no-

voj vrsti kita iz roda »Mesocetus« koju je potom nazvao po Zagrebu – Mesocetus Agrami – zagrebački kit. Hoće li kit opet »zaplaviti« nad svojim sada maleim potokom, ostaje na volji dobrim građanima Zagreba.

MARINA TENŽERA

Traži se pomoć za zagrebačkog kita: Kopije ostataka bebe kita izložene su u galeriji »Idealni grad« Foto: Vjesnik/Lea Stergar

CRNO-BIJELI DUO

Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog / Uz nastup glasovirskog dua Wayne Marshall – Mladen Janjanin

VIŠNJA POŽGAJ

U ciklusu »Piano fortissimo« u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog nastupio je u subotu poznat glasovirski duo Wayne Marshall – Mladen Janjanin. Zagrepčanina Mladena Janjanina i tamnoputog Amerikanca Waynea Marshalla veže dugogodišnje prijateljstvo, još od zajedničkog studija u Londonu, koje je nastavljeno i zajedničkim druženjem kroz glazbu. Iako su kasnije krenuli svatko svojim samostalnim putem, oni redovito nastupaju i zajedno bilo u Europi, ili u Americi, na međunarodnim festivalima i s poznatim orkestrima. Mladen Janjanin, uz pijanističku karijeru, bavi se i

pedagogijom, kao predavač na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, dok je pijanist i orguljaš Wayne Marshall u SAD razvio i lijepu karijeru kao dirigent.

Taj simpatičan crno-bijeli duo od debija 1984. u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog nastupa redovito i u našoj sredini uvijek sa zanimljivim programom, koji proširuje novim skladbama. Ovaj put umjetnici su za zagrebački koncert izabrali samo francuske skladbe s početka 20. stoljeća za dva klavira ili klavir četveroručno – u »Bjelom i crnom« za dva glasovira i »Mala suita« za glasovir četveroručno Clauda Debussyja, »Tri komada« za dva glasovira Francisca Poulencija, »Scaramoushe« za dva glasovira

Dariusza Milhauda, »Suita Dolly« op. 56 za glasovir četveroručno Gabriela Faurea i Ravelova obrada njegova popularnog »Bolera« za dva glasovira. Te skladbe, zajedno s još tri dodatka u ležernijem tonu (tema iz filma »Čaj za dvoje«, »Armenska rapsodija« i »Can-can«), zvučale su uistinu zanosno pod spretnim i savršeno uskladenim prstima muzikalnih glazbenika. Bogata tonska i dinamička slika, istančan osjećaj za frazu, ritam i stil te radosno i temperamentalno predavanje glazbi, oduševili su mnogobrojnu publiku koja je izvrstn glasovirski duo Wayne Marshall – Mladen Janjanin ispratila dugotrajnim aplauzom i ovacijama.

TRADICIJA U SVJETLU HERMENEUTIKE

Matica hrvatska / Završen filozofski simpozij »Europska hermeneutika od Matije Vlačića Ilirika do Hans-Georga Gadamera«

ZAGREB, 14. veljače – Dvodnevni filozofski simpozij, što se potkraj minulog tjedna održao u Velikoj dvorani Matice hrvatske, u povodu 100. rođendana njemačkog filozofa Hans-Georga Gadamera, dao je još jedan prinos hermeneutičkoj misli na hrvatskom prostoru. Početak završnog dana pripao je Hrvoju Lasiću koji je obradio temu Blondele hermeneutike kršćanstva. Navodeći poteškoće s kojima se suočavao taj značajan metafizički kršćanski uvjerenja, Lasić je upozorio na nemogućnost apsolutne neovisnosti o tradiciji kada je riječ o pristupu osobi Isusa Krista. Naime, sinkretistički način tumačenja Isusova života pada u zamku nekritičkog prihvaćanja svega što se o njemu ikada reklo dok, s druge strane, rigidno metodičko sužavanje na tekstove ne dopušta upoznati Kristovu svijest ne postužući rezultate.

U toj dihotomiji, smatra Lasić, otvara se put dijaloga koji je neprijeporno težak i nipošto nije znak nedostatka stajališta. Blondelu nedostaje hermeneutička univerzalnost, što nije nikakav osoban teorijski propust, već je posljedica situacije iz koje misli, a to je, tvrdi Lasić, modernizam sa svim svojim krizama bitka i općenitosti.

Idući nešto dalje u povijest, Franci Zore iz Ljubljane osvrnuo se na hermeneutiku Platonove »druge plovidbe«, metafore što se navodi među inima i u dijalogu »Fedon«, a označuje misaono ili duhovno usmjerenje drukčije od predsokratovskog. Ta, uvjetno rečeno,

»prva plovidba« kod drevnih filozofa prije Platona bila je izravno opažanje »fysisa«, lišena diskurzivnog, to jest pojmovnog zaključivanja. Platon, po vlastitim riječima, više ne može spoznavati istinu na takav izravan način jer ga neprekidno bivanje »fysisa« zaslepljuje te mora »pobjeći u logose«. Franci Zore pita se, je li se s promijenjenim sredstvima dohvaćanja cjeline bića mijenja i cilj i je li uopće dostupan. Na tome mjestu otvara se spoznaja o dosegu i granicama logosa koji će kod Gadamera biti shvaćen kao jezik. Za njega logos nije samo metoda ili sredstvo, nego i mjesto razumijevanja.

Jezik ne može biti gola slika bića te je »druga plovidba« logosima sve samo ne pučko zadovoljavanje slikom. Gadamer će ustvrditi da je čovjek vezan na put stalnog posredovanja koji Platon naziva dijalektikom. Privodeći predavanje kraju, Zore je istaknuo nedavnu Gadamerovu izjavu da se smatra »posljednjim živućim platoničarem u nekom smislu.«

O raspravi koja je početkom osamdesetih izbila između slavnog Derrida i Gadamera raspravljao je Klemen Fele iz Ljubljane. Njegov rad »Tri odgovora Derride Hans-Georgu Gadameru« pokušao je uspostaviti osnovnu razliku među dvojicom filozofa, štoviše, čitavih filozofskih pokreta proizišlih iz njihovih radova. Razliku Klemen opisuje kao suprotstavljenost organskog (Gadamer) i mrtvog (Derrida) govora. Dok Gadamer čita tekst kao nijemu sliku

dotle Derrida čita sliku kao nijemi tekst.

Simpozij je okončan izlaganjem Marjana Krivaka koji je pokušao usporediti dva modela etike, prisutnih u suvremenim diskusijama, etika interpretacije na kojoj inzistira Krivak trebala bi imati prednost pred etikom komunikacije. U radu koji se temelji na djelima talijanskog filozofa Vattima, teoretičara kulture, estetičara, a ponad svega Gadamerova učenika, hermeneutika je definirana kao škola sumnje s ničeanskim korijenima. Dok se Habermasov pokušaj utemeljenja etike komunikacije, izrasle na etici imperativa, racionalizmu i približavanju znanstvenom mišljenju, pokazuje neadekvatnim suvremenom razbijanju ontologije i bitka kao temelja, Vattimova etika interpretacije ili etika dobra vodi se učiteljem pijetetom prema podrijetlu, obrani *sensus communis* i demokracije.

U zaključku Krivak navodi Gadamerov stav o nužnosti očuvanja svijeta, kojega početak kraja čini pojava protestantskog asketizma u kojem su ritual, igra i simboli imali povlašteno mjesto. Završna riječ simpozija o europskoj hermeneutici pripala je Franji Zenku, pročelniku Odjela za filozofiju Matice hrvatske, koji je pozvao mlade generacije filozofa iz Hrvatske i Slovenije na tješnju suradnju i prijateljstvo, po uzoru na odnose kakvi su postojali u prethodnom naraštaju.

KREŠIMIR DUJMOVIĆ